

Training Examencommissie

AI, Governance en AI

Companions

Een praktische gids voor examencommissies

www.onderwijsorakel.nl

Pascal Mariany

AI Guru

CEO en Co-founder CivAI | Co-creator van EduGPT, GovGPT & OrgGPT

AI-driven Education Innovator & Senior Lecturer

Focus op Humane & Europese AI-Ecosystemen. Verbindt Mens, Technologie en Toekomstbestendig Leren

www.onderwijsorakel.nl

AI raakt inmiddels alles. Ons onderwijs, ons werk, onze manier van denken. De echte vraag is dus niet óf AI onderdeel wordt van ons leven, maar hoe wij de regie houden. Ook thuis!

In het boek verken ik onder meer:

- waarom AI in de kern een pedagogisch vraagstuk is
- hoe we kritisch denken en menselijke oordeelsvorming kunnen versterken
- wat digitale soevereiniteit betekent voor onderwijs en publieke waarden
- en hoe AI kan functioneren als compagnon in plaats van vervanger

Download de Examen Commissie AI Goodiebag

Ontvang essentiële richtlijnen, praktische templates en innovatieve tools om uw examencommissie effectief te ondersteunen bij de integratie en het toezicht op AI in het onderwijs.

<https://downloads.onderwijsorakel.nl/examencommissie-ai>

Wat zit er in de download?

- De PowerPoint van deze training, ook als PDF
- AI-logboek (sjabloon voor studenten)
- Rubric met AI-criteria
- Voorbeeldprompts: wat mag volgens de AI Act

AI en examinering: een nieuwe werkelijkheid

AI is geen toekomstig fenomeen. Het is al volop aanwezig in het onderwijs. Studenten zetten AI dagelijks in voor schrijven, analyseren, samenvatten, programmeren en brainstormen. Dit is de realiteit waarbinnen examencommissies opereren.

De verkeerde vraag

"Gebruiken studenten AI?"

De juiste vraag

"Hoe borgen wij de kwaliteit van toetsing in een wereld **mét** AI?"

Dit is de centrale uitdaging voor elke examencommissie vandaag de dag.

De rol van de examencommissie

Examencommissies dragen een zwaarwegende verantwoordelijkheid. AI raakt alle drie de kerntaken direct en fundamenteel.

1

Borgen van toetskwaliteit

Garanderen dat toetsen valide, betrouwbaar en eerlijk zijn. Ook wanneer studenten AI-tools inzetten.

2

Waarborgen van betrouwbaarheid

Zekerstellen dat beoordelingen consistent en transparant zijn, ongeacht het gebruik van AI door studenten of docenten.

3

Besluiten over casussen

Oordelen over individuele situaties: van AI-gebruik bij opdrachten tot twijfel over authenticiteit van ingeleverd werk.

AI-geletterdheid is daarom geen optie. Het is een kerncompetentie voor iedere examencommissie.

Concrete stappen naar AI-transparantie

Om kwaliteit en integriteit te waarborgen, zijn duidelijke eisen voor AI-transparantie essentieel bij ingeleverde producten.

AI Logboek

Studenten houden een gedetailleerd logboek bij van alle interacties met AI-tools, inclusief gebruikte prompts, gegenereerde output en hoe deze is verwerkt of aangepast in het uiteindelijke product.

AI Criteria

Duidelijke en vooraf gecommuniceerde criteria voor de acceptabele mate en wijze van AI-gebruik, evenals de verwachtingen ten aanzien van de integratie van AI in het werkstuk of onderzoek.

AI Reflectiedocument

Naast het product leveren studenten een reflectiedocument in waarin zij kritisch beschrijven hoe AI is ingezet, welke afwegingen zijn gemaakt en hoe dit heeft bijgedragen aan het leerproces en het eindresultaat.

AI Chatconversaties

Standaard de relevante chatconversaties met AI-tools (indien gebruikt) toevoegen als bijlage bij het ingeleverde (beroeps)product om de transparantie te maximaliseren en het proces inzichtelijk te maken.

Meet uw eigen AI-geletterdheid op www.ailiteracycompanion.eu

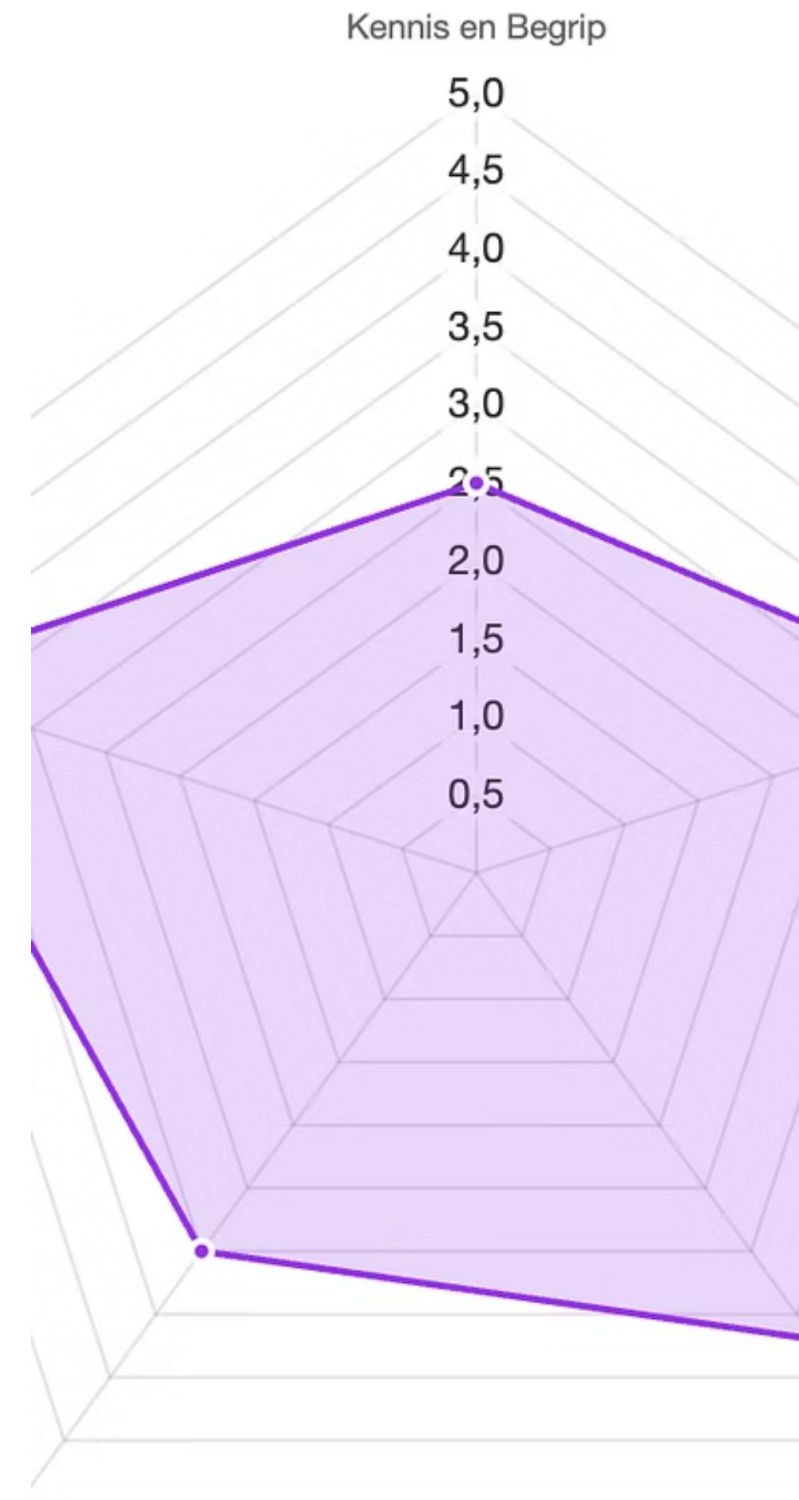
Voordat u AI effectief kunt reguleren en inzetten binnen uw instelling, is het essentieel om te weten waar u zelf staat. De AI-geletterdheid zelfscan biedt een helder startpunt.

Doe de zelfscan

Breng uw eigen AI-kennis en -vaardigheden in kaart met de interactieve zelfscan voor onderwijsprofessionals.

Gratis beschikbaar

De scan is kosteloos toegankelijk via www.ailiteracycompanion.eu en speciaal ontwikkeld voor het hoger onderwijs.

AI inzetten is een ontwerpvraagstuk

De verkeerde vraag

"Wat kan AI?"

✓ De juiste vraag

"Welke rol geven wij AI in leren en beoordelen?"

Dit is een **didactisch én governance-vraagstuk** — geen technologisch vraagstuk. De instelling bepaalt de spelregels, niet de technologie.

AI mag wel

- Denken ondersteunen
- Reflectie stimuleren
- Analyse verdiepen

AI mag nooit

- Beoordelen
- Beslissen
- Studenten classificeren

Dit principe staat ook centraal in de **Europese AI Act**.

De AI Act in het onderwijs

De Europese AI Act maakt een cruciaal onderscheid dat direct relevant is voor onderwijsinstellingen en examencommissies.

NO GRIJPH Hoog risico AI

- AI beoordeelt scripties
- AI bepaalt slagen of zakken
- AI monitort studenten

Dit vereist **zware certificering** en strikte naleving van de AI Act-vereisten.

NO GRIJPH Laag risico AI

- Feedback geven aan studenten
- Structureren van ideeën
- Kritische vragen stellen

Hier ligt de **grootste ruimte voor onderwijsinnovatie** — mits verantwoord ontworpen.

De gouden ontwerpregel

Zodra AI adviseert en niet beslist, blijf je uit hoog risico.

AI mag

- Vragen stellen die het denken stimuleren
- Feedback geven op inhoud en redenering
- Perspectieven en alternatieven aanbieden

AI mag niet

- Beslissen over slagen, zakken of fraudebesluiten
- Beoordelen en eindoordelen vellen
- Cijfers of beoordelingen toekennen

📌 **De mens blijft altijd eindverantwoordelijk.** Dit is niet alleen een ethisch principe — het is een juridische vereiste onder de AI Act.

Van AI-transparantie naar AI-geletterdheid

Veel onderwijsinstellingen richten hun beleid primair op **transparantie**. Studenten worden gevraagd te melden of ze AI hebben gebruikt, welke tool ze hebben ingezet en voor welke stap in het proces. Dit is een waardevolle eerste stap — maar het schiet tekort.

Transparantie zegt

- Of AI gebruikt is
- Welke tool is ingezet
- Voor welke stap

Transparantie zegt niets over

- De kwaliteit van het denken
- De diepgang van de redenering
- De mate van eigen inzicht
- Of de student werkelijk iets heeft geleerd

Het echte vraagstuk

Hoe zorgen we dat AI het denken versterkt in plaats van vervangt?

Transparantie is een middel, geen doel. Het echte vraagstuk gaat over leerprocessen en de kwaliteit van redeneren. Daarvoor hebben we een **didactisch kader** nodig.

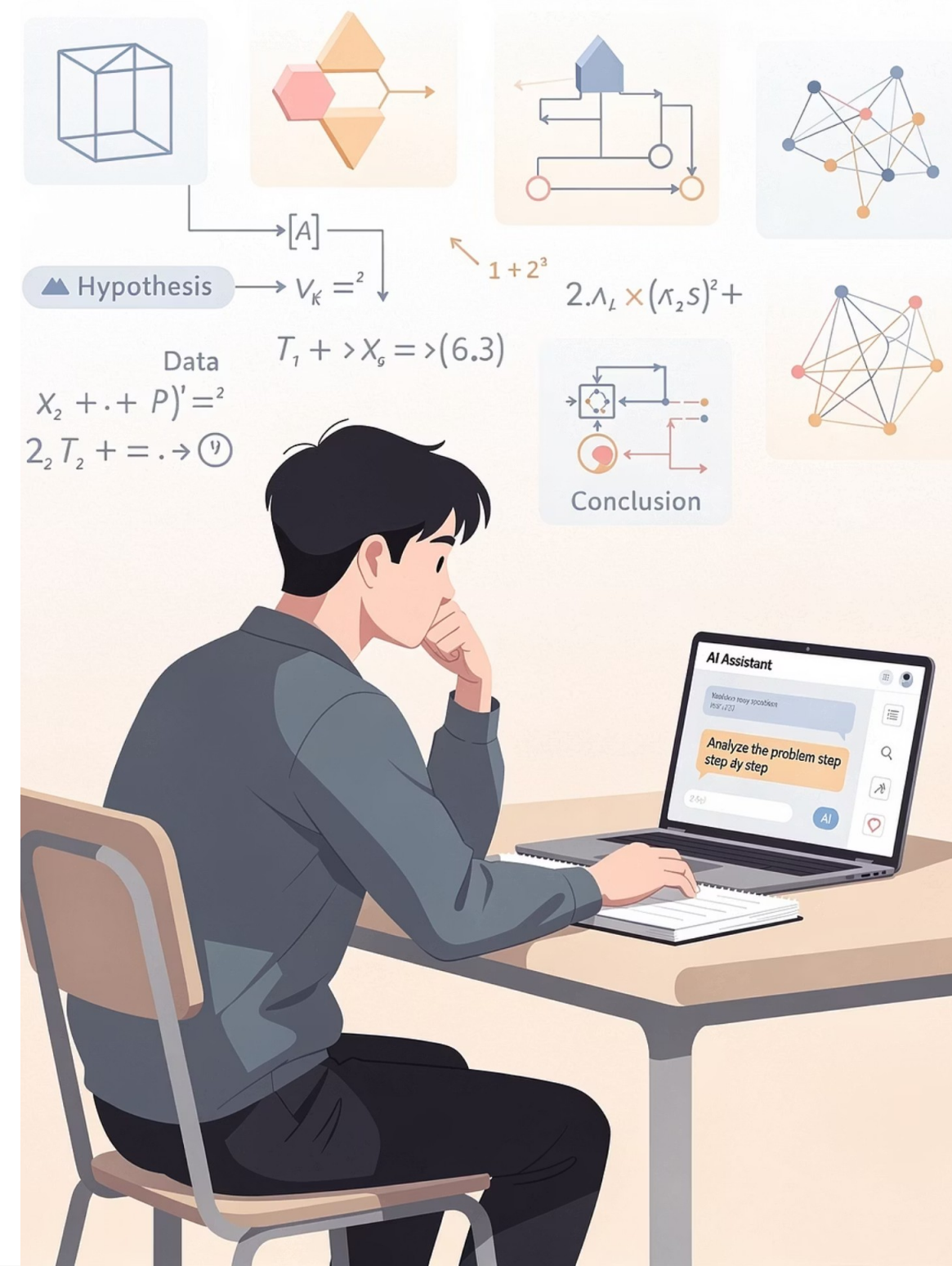
Niet alleen regels en meldingsplichten, maar een structurele manier om AI-interactie pedagogisch te verankeren in opdrachten, toetsen en leeractiviteiten.

Regels alleen

Beschrijven wat mag en niet mag, maar sturen het leerproces niet.

Didactisch kader

Structureert hoe studenten met AI omgaan en zorgt voor actief, kritisch denken.

Het HEAR-model

Het HEAR-model biedt een didactisch kader om AI-interactie in het onderwijs te structureren. Het helpt studenten niet alleen AI te *gebruiken*, maar er ook kritisch en verantwoordelijk mee om te gaan.

1

H

Human Intent

De menselijke vraag staat centraal

2

E

Expressive Interaction

Effectief communiceren met AI

3

A

AI Mediation Kritisch analyseren van AI-output

4

R

Reasoned Responsibility Eigen verantwoordelijkheid nemen

👤 HEAR — STAP 1

H — Human Intent

De menselijke vraag staat altijd centraal. Vóóordat een student AI inschakelt, moet hij of zij helder formuleren wat het doel is. AI start nooit het leerproces — de **mens start het proces**.

Begrijpen

Wat wil de student werkelijk doorgronden? Welk concept of vraagstuk staat centraal?

Onderzoeken

Welk probleem of fenomeen wil de student verkennen en analyseren?

Oplossen

Welk concrete vraagstuk of uitdaging wil de student aanpakken?

E — Expressive Interaction

Effectieve AI-interactie vereist meer dan een simpele zoekopdracht. In deze fase leren studenten hoe ze AI als een **instrument voor dialoog** kunnen inzetten — door te communiceren met precisie en context.

Studenten leren

- Duidelijke, gerichte vragen stellen
- Relevante context meegeven aan de AI
- Instructies helder en specifiek formuleren
- Iteratief verbeteren van prompts

Het resultaat

AI wordt geen passief zoekstelsel, maar een actieve gesprekspartner die reageert op de kwaliteit van de vraagstelling. Hoe beter de vraag, hoe rijker de interactie.

Dit ontwikkelt een cruciale 21e-eeuwse vaardigheid: **precies en effectief communiceren**.

A — AI Mediation

AI-output is nooit neutraal of onfeilbaar. In deze fase leren studenten AI-responses te behandelen als **analyse-object** — niet als eindproduct.

Aannames herkennen

Welke veronderstellingen liggen ten grondslag aan het AI-antwoord?

Fouten detecteren

Waar is de AI onnauwkeurig, onvolledig of feitelijk onjuist?

Beperkingen zien

Wat kan de AI in deze context niet weten of niet goed inschatten?

Alternatieven vergelijken

Welke andere perspectieven of antwoorden zijn denkbaar en verdienen aandacht?

R — Reasoned Responsibility

De vierde stap is de kern van het HEAR-model: de student neemt volledige **eigenaarschap** over het eindresultaat. AI ondersteunt het denkproces — de mens beslist en is verantwoordelijk.

Keuzes uitleggen

Waarom zijn bepaalde AI-suggesties overgenomen en andere niet?

Argumenten geven

Onderbouwen van het eigen standpunt met heldere redenering.

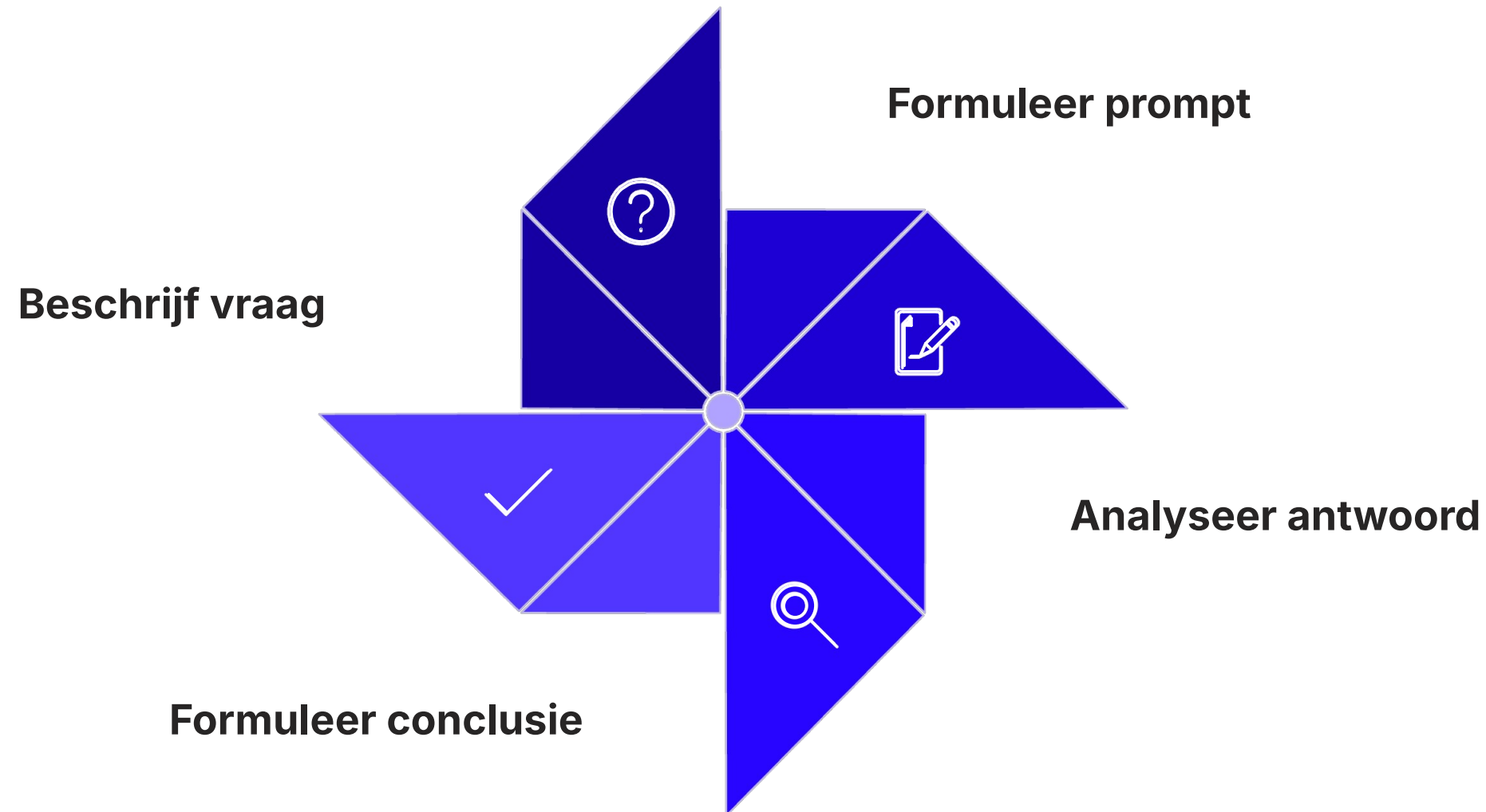

Conclusies formuleren

Een eigen, doordacht eindoordeel formuleren dat verder gaat dan de AI-output.

HEAR in opdrachten

Het HEAR-model is direct toepasbaar in de opdrachtstructuur. Door studenten expliciet door de vier fasen te leiden, wordt AI een integraal onderdeel van het **leerproces** en niet een shortcut om het leren te omzeilen.

Door deze structuur zichtbaar te maken in de opdrachtvorm, toetst u niet alleen het eindproduct — maar ook het **denkproces** achter het gebruik van AI.

AI Companions

Meer dan een chatbot

Een volgende stap in verantwoord AI-gebruik is het ontwerpen van **AI Companions**: didactisch doordachte AI-rollen die specifiek zijn ontworpen voor onderwijs- en beoordelingscontexten. Ze stellen vragen, begeleiden het denken en structureren reflectie, maar nemen **nooit beslissingen**.

Wat ze doen

- Gerichte vragen stellen
- Denken begeleiden
- Reflectie structureren

Wat ze nooit doen

- Beslissingen nemen
- Oordelen vellen
- Studenten beoordelen

VOORBEELD 1

Besluitvormings Companion

Deze companion ondersteunt examencommissies bij de analyse van individuele casussen. Hij neemt geen enkel besluit. Dat blijft altijd de verantwoordelijkheid van de examencommissie zelf.

De companion helpt bij

- Structureren van complexe casussen
- Formuleren van relevante vragen
- Herkennen van inconsistenties in dossiers
- Afwegen van argumenten pro en contra

De examencommissie beslist

De companion fungeert als een kritische sparringspartner die het denkproces scherper maakt. Alle oordelen, besluiten en verantwoordelijkheden blijven volledig bij de commissie.

VOORBEELD 2

Toetskwaliteit Companion

Goede toetsing is robuust, valide en betrouwbaar. Ook in een tijdperk van AI. De Toetskwaliteit Companion helpt docenten en examencommissies bij het systematisch verbeteren van toetsvragen en opdrachten.

Analyse van toetsvragen

Beoordelen of vragen meten wat ze moeten meten, en of ze goed aansluiten op de gedefinieerde leerdoelen.

Detectie AI-gevoelige opdrachten

Herkennen welke opdrachten eenvoudig door AI kunnen worden voltooid zonder dat de student werkelijk leert.

Verbeteren van toetsvormen

Concrete suggesties voor robuustere toetsvormen die authentiek leren aantonen, ook met AI beschikbaar.

AI-impact Companion

Beleidsvraagstukken rondom AI zijn complex en roepen lastige afwegingen op. De AI-impact Companion helpt bestuurders en commissies om dit beleidsterrein systematisch te doordenken, zonder kant-en-klare antwoorden te geven.

Wanneer is AI toegestaan?

Definiëren van heldere kaders per toetsvorm, vak en onderwijsniveau.

Wanneer is het fraude?

Scherp stellen van de grens tussen toegestaan AI-gebruik en academische oneerlijkheid.

Hoe omgaan met detectie?

Afwegen van de rol en beperkingen van AI-detectietools in de praktijk.

Wat is proportioneel?

Bepalen van passende consequenties bij vastgesteld misbruik van AI.

Motiverings Companion

Besluiten van examencommissies moeten juridisch houdbaar, consistent en helder gemotiveerd zijn. De Motiverings Companion helpt bij het versterken van de kwaliteit van de schriftelijke onderbouwing, terwijl het besluit altijd **menselijk** blijft.

Helder formuleren

Schrijven in begrijpelijke, juridisch solide taal die de betrokken student ook kan begrijpen.

Consistentie checken

Toetsen of de motivering consistent is met eerdere besluiten en het vastgestelde beleid.

Argumenten structureren

Logisch en overtuigend opbouwen van de redenering die tot het besluit heeft geleid.

Onduidelijkheden herkennen

Signaleren van hiaten, tegenstrijdigheden of onvoldoende onderbouwde stappen in de redenering.

Reflectie Companion

Naast individuele besluiten hebben examencommissies ook een **strategische** verantwoordelijkheid: het verbeteren van beleid op basis van patronen en ervaringen. De Reflectie Companion helpt hierbij systematisch.

De companion signaleert patronen

- Welke klachten en bezwaren komen het vaakst voor?
- Waar zitten structurele spanningen in het huidige beleid?
- Welke nieuwe AI-vraagstukken duiken herhaaldelijk op?

Strategische ontwikkeling

Door systematisch te reflecteren op terugkerende patronen, kunnen examencommissies proactief beleid aanpassen. Dit versterkt de kwaliteitscyclus en voorkomt dat dezelfde problemen steeds opnieuw opduiken.

PROBEER ZELF

AI Companions voor de examencommissie

Deze companions staan voor u klaar in EduGPT. Experimenteer er tijdens de training mee en ontdek wat ze wel en niet voor uw commissie doen.

Bijwoningen Analist

Analyseert verslagen van examenbijwoningen en ordent terugkerende bevindingen naar thema, risico en ernst.

Examenresultaten Analist

Analyseert examenresultaten per opleiding, examen, locatie of cohort en signaleert opvallende afwijkingen.

Risicoanalist Examinering

Combineert onderzoeken, klachten, resultaten en signalen uit de organisatie tot een risicoanalyse voor de commissie.

Monitoringsgesprek Voorbereider

Analyseert eerdere verslagen en verbeterafspraken en stelt gerichte vragen en een agenda voor het gesprek op.

Verbetermaatregelen Bewaker

Haalt afspraken, verantwoordelijken en deadlines uit verslagen en houdt overzicht op wat afgerond, vertraagd of open is.

Jaarverslag Examencommissie

Brengt verslagen, besluiten en risicoanalyses samen en stelt een eerste concept van het jaarverslag op.

Besluiten en Correspondentie

Maakt op basis van de feiten en het besluit van de commissie conceptteksten voor besluiten en formele brieven.

Examencommissie Assistent

Kennisassistent die procedurele vragen beantwoordt op basis van het eigen reglement, handboek en de kwalificatiedossiers.

Beschikbaar op demo.edugpt.nl, inloggegevens ontvangt u tijdens de training. De companions adviseren en structureren. Beslissen blijft altijd bij de commissie.

Ontwerpen met Prompt Companion

Om AI Companions te bouwen die voldoen aan de AI Act en pedagogisch verantwoord zijn, gebruiken we het instrument **Prompt Companion**. Het is meer dan een promptgenerator — het is een **governance-instrument**.

Rollen vastleggen

Expliciet definiëren wat de AI doet en voor wie.

Grenzen definiëren

Vastleggen wat de AI nooit mag doen of zeggen.

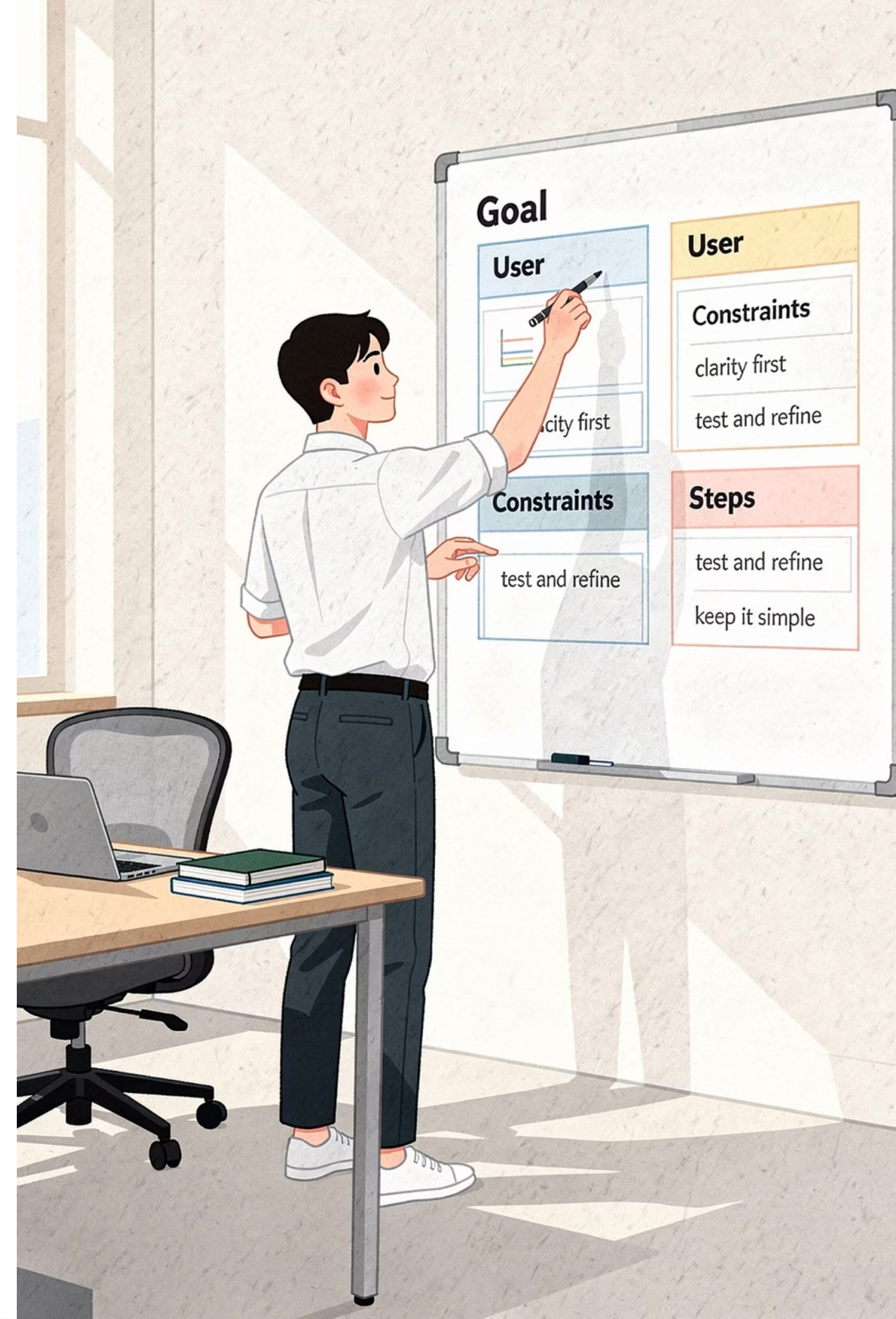
AI Act-proof maken

Prompts ontwerpen die voldoen aan juridische vereisten.

Mens-in-the-loop borgen

Structureel garanderen dat mensen eindverantwoordelijk blijven.

Toegankelijk via
www.promptcompanion.eu

Wat Prompt Companion afdwingt

Elke AI Companion die met Prompt Companion wordt ontworpen, doorloopt een verplichte structuur. Zo wordt onverantwoord of hoog-risico AI-gebruik structureel voorkomen — niet toevallig vermeden.

01	02	03
Rol van AI	Taak van AI	Beperkingen
Wat is de precieze functie van de AI in deze context? Wat doet hij wel en niet?	Welke specifieke handelingen mag de AI uitvoeren binnen de gedefinieerde rol?	Welke absolute grenzen gelden? Wat mag de AI nooit doen, zeggen of beslissen?
04	05	
Output	Menselijke verantwoordelijkheid	
Welke vorm heeft de AI-output? Vragen, suggesties, analyses — maar nooit oordelen.	Hoe en waar wordt de menselijke eindverantwoordelijkheid expliciet geborgd?	

Praktijkopdracht

Ontwerp nu uw eigen **AI Companion** — specifiek afgestemd op een vraagstuk uit uw eigen praktijk als examencommissie of onderwijsbestuurder.

1

Kies een casus

Selecteer een concreet vraagstuk of uitdaging uit uw dagelijkse praktijk als vertrekpunt.

2

Definieer de rol van AI

Bepaal wat de AI wel en niet mag doen binnen deze specifieke context. Wees expliciet en precies.

3

Bepaal grenzen (AI Act)

Toets uw ontwerp aan de AI Act. Valt uw companion in hoog- of laag-risico categorie?

4

Ontwerp prompt met HEAR

Gebruik het HEAR-model als structuur voor uw prompt in Prompt Companion.

Reflectie

AI-geletterdheid is *niet*:

"Weten wat AI kan"

AI-geletterdheid *is*:

"Weten waar je AI begrenst"

Dit onderscheid lijkt subtiel, maar het maakt een fundamenteel verschil. Technische kennis over AI-mogelijkheden is breed beschikbaar. De werkelijke professionaliteit zit in het vermogen om **bewuste, gemotiveerde keuzes** te maken over waar AI wél en niet thuishoort.

Verantwoord AI-gebruik

Gebaseerd op didactische kaders, governance-principes en wettelijke vereisten met de mens in de lead.

Onverantwoord AI-gebruik

Gebaseerd op technische mogelijkheden zonder kaders, waarbij AI ongemerkt beslissende rollen overneemt.

AI als companion

AI vervangt professionals niet. Het maakt hen sterker.

Voor examencommissies en onderwijsbestuurders betekent dat: beter nadenken over complexe casussen, zorgvuldiger besluiten nemen met sterkere onderbouwing, en robuuster toetsbeleid ontwikkelen dat toekomstbestendig is.

Beter nadenken

AI als kritische sparringspartner die blinde vlekken blootlegt en perspectieven verrijkt.

Zorgvuldiger besluiten

Beter onderbouwde, consistente besluiten die juridisch houdbaar en transparant zijn.

Robuuster beleid

Toetsbeleid dat bestand is tegen de realiteit van AI. Nu en in de toekomst.

AI wordt dan geen bedreiging voor de kwaliteit van ons onderwijs, maar een **professionele companion** die die kwaliteit versterkt.

